

УДК 378.04:615.1+378.147.091.32
DOI 10.33989/2519-8254.2023.13.289948
ORCID 0000-0002-5083-7218
ORCID 0000-0002-5270-5972

ЛЕКЦІЯ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ФАРМАЦІЇ

Наталія Шолойко,

кандидатка фармацевтичних наук, доцентка,
доцентка кафедри організації та економіки фармації;
Національний медичний університет імені О. О. Богомольця;

Лариса Копанцева,

старша викладачка кафедри хімії;
Полтавський державний медичний університет.

У статті охарактеризовано лекцію як засіб забезпечення якості процесу формування організаційно-педагогічної культури майбутніх магістрів фармації у процесі фахової підготовки.

Лекцію розглянуто як стрункий систематичний і системний виклад певної наукової проблеми або її частки; з'ясовано, що методично лекція має відповідати основним вимогам: бути на сучасному рівні розвитку науки, мати закінчений характер (висвітлення певної теми), бути внутрішньо переконливою (аргументація), викликати інтерес у здобувачів до науки, містити добре продумані ілюстративні приклади, спрямовувати самостійну роботу, бути доступною і зрозумілою.

Запропоновано алгоритм визначення видів лекцій для тематичного плану з дисципліни «Менеджмент і маркетинг у фармації». Визначено, що академічні лекції є кількох типів: вступна лекція, тематична, з курсу конкретної навчальної дисципліни, підсумкова (заключна) лекція; види лекцій, розповсюджені в практиці вищої фармацевтичної освіти – лекція-бесіда або діалог з аудиторією, пропозиція до колективного дослідження («мозкова атака»), лекція-дискусія, лекція з розбором конкретних ситуацій, лекція із застосуванням техніки зворотного зв'язку, лекція-консультація, проблемна лекція тощо.

Перспективи подальших досліджень окресленої проблеми визначено в адаптуванні ідей, положень і технологічних методичних механізмів проведення лекцій якісного аспекту формування організаційно-управлінської культури майбутніх фармацевтів у процесі фахової підготовки у вітчизняних закладах вищої освіти, які готують майбутніх магістрів для галузі фармації.

Ключові слова: професійна підготовка, лекція, майбутні магістри фармації, організаційно-управлінська культура, «Менеджмент і маркетинг у фармації».

Постановка проблеми. Стратегічними завданнями реформування вищої освіти в Україні є трансформація кількісних показників освітніх послуг у якісні. Цей процес має певні відмінності щодо галузей народного господарства, для яких здійснюється підготовка фахівця, однак характеризується спільними засадами: по-перше, це національна ідея вищої освіти, зміст якої полягає у збереженні та примноженні національних освітніх традицій; по-друге, розвиток вищої освіти має підпорядковуватися законам ринкової економіки (розподілу праці, змінності праці, конкуренції), оскільки економічна сфера є винятково важливою у формуванні логіки суспільного розвитку; по-третє, розвиток вищої освіти необхідно розглядати в контексті тенденцій динаміки світових освітніх систем.

У Законі України «Про вищу освіту» сказано: «Вища освіта забезпечує фундаментальну наукову, професійну та практичну підготовку, здобуття громадянами ступенів вищої освіти відповідно до їх покликань, інтересів і здібностей, удосконалення наукової та професійної підготовки, перепідготовку та підвищення їх кваліфікації». Відповідно до цього Закону, основними видами навчальних занять у закладах вищої освіти є: лекція; лабораторне, практичне, семінарське, індивідуальне заняття; консультація.

Аналіз досліджень і публікацій. У руслі гармонізації вітчизняних освітніх програм із європейськими, де перевагу надано самостійному навчанню здобувачів, потребує переосмислення найдавніший вид організації навчального процесу – лекція. Підходи до вдосконалення цієї організаційної форми навчання при підготовці майбутніх фахівців знайдено у працях відомих діячів фармацевтичної освіти (І. Булах, Д. Волох, Б. Громовик, Л. Кайдалова, А. Котвіцька, С. Марчишин, А. Немченко, Б. Парновський, В. Черних) та їхніх молодших колег (В. Бобрук, Н. Ковальська, І. Федяк, А. Штробля та ін.)

Метою статті обрано наукове обґрунтування лекції як методу забезпечення якості процесу формування організаційно-управлінської культури майбутніх магістрів фармації у процесі фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу. Вітчизняний освітній простір загалом та фармацевтичний зокрема перебувають на етапі запровадження у процес підготовки фахівців новітніх освітніх технологій та створення сучасних систем інформаційного забезпечення освіти, то доцільною є увага до питання актуалізації лекції як форми навчання у контексті формування організаційно-управлінської культури магістрів фармації та сучасних нормативних вимог до підготовки фахівців.

За рекомендаціями Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) та Міжнародної федерації фармацевтів (МФФ), сім'я належних практик щодо забезпечення надходження до споживача якісних, безпечних, ефективних лікарських засобів (ЛЗ) поповнюється ще однією – Належною практикою фармацевтичної освіти (Good practice of Education Pharmaceutical – GPER). GPER – це сукупність правил і вимог, дотримання яких забезпечує створення адекватної потребам суспільства системи безперервної фармацевтичної освіти і розвиток післядипломної спеціалізації фармацевтичних фахівців (Черних, 2009; *ВООЗ о ролі фармацевта*, 2010).

У пояснювальній записці до проєкту GPER ВООЗ та МФФ наголошують, що фармацевтичні фахівці здійснюють свою діяльність у різних сферах у відповідь на динамічний розвиток пріоритетних напрямів і потреб суспільної охорони здоров'я на місцевому, національному, регіональному й міжнародному рівнях, тому магістрів і бакалаврів фармації розглядають експертами з призначення ліків при лікуванні хвороби і сприяння зміцненню здоров'я. Ця експертиза, в найширшому сенсі, включає підготовку, постачання, контроль і гарантію бажаних результатів використання ліків, починаючи від розробки ЛЗ до використання їх хворими при амбулаторному і стаціонарному лікуванні. У відповідь на вимоги ВООЗ та МФФ у Концепції розвитку фармацевтичного сектора галузі охорони здоров'я України на 2011-2020 роки (затверджено наказом МОЗ України від 13.09.2010 р. № 769 зі змінами, внесеними наказами МОЗ від 30.09.2013 р. № 843 та від 27.03.2013 р. № 242) було визначено чотири основні цілі фармацевтичної освітньої діяльності (*Про затвердження Концепції*, 2010):

– створення умов для розвитку осіб, які обрали професію провізора, та творчої їх самореалізації, виховання покоління людей, здатних ефективно працювати й навчатися впродовж життя, оберігати й збільшувати цінності національної фармацевтичної науки, культури і громадянського суспільства, розвивати й зміцнювати суверенну, незалежну, демократичну, соціальну та правову державу як невід'ємну складову європейської та світової спільноти;

– відтворення інтелектуального потенціалу держави, формування моральних принципів та норм поведінки осіб;

– забезпечення фармацевтичної галузі України висококваліфікованими фахівцями, які можуть успішно працювати в умовах перехідної економіки, реального професійного й міжнародного оточення, що постійно змінюється;

– зростання якісного професійного рівня підготовки спеціалістів з орієнтацією на міжнародні освітні стандарти за рахунок першочергового вдосконалення змісту та форм фармацевтичної освіти, що приведе до підвищення якості послуг у фармацевтичній галузі. На *рис.1* графічно зображено означені цілі у вигляді площин, які перетинаються, оскільки лише при їх комплексному забезпеченні можна підготувати «провізора семи зірок».

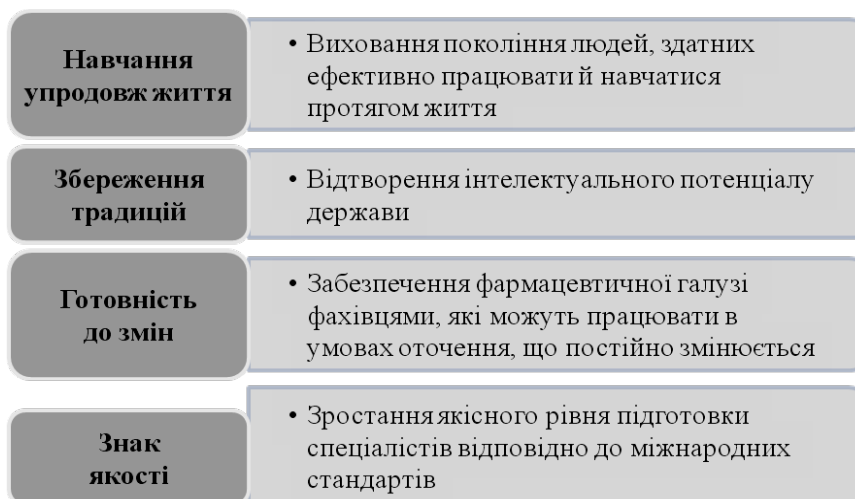

Рис. 1. Основні цілі освітньої діяльності у фармацевтичному секторі галузі охорони здоров'я України (Шолойко, 2015)

Отже, кожен фаховий ЗВО, який видає дипломи про фармацевтичну освіту, повинен забезпечити виконання означених освітніх цілей, а реалізації мети фармацевтичної освіти – підготовці не лише носія спеціалізованих знань, порадника лікаря і хворого, а й законосвідомого громадянина України – мають підпорядкуватися всі види освітньої діяльності шляхом удосконалення її змісту та форм, основною з яких є лекція.

Щодо вдосконалення змісту освіти, то нами вже зазначено, що навчальні плани підготовки майбутніх фармацевтів централізовано змінюють у відповідь на бачення соціумом і профільним міністерством кількісного наповнення компонента фармацевтичної освіти; а от забезпечення якості залежить від конкретного ЗВО, від функціонування у ньому системи моніторингу якості освіти. Запровадження ширшої автономії ЗВО сприяє можливості обираючи ними тих чи інших новітніх форм навчання, а також вагомому вдосконаленню традиційних (Черних, 2009). Питання місця лекції у системі вищої освіти дискутується вченими постійно: частина із них вважає, що лекція є методом навчальної роботи, інші – ототожнюють це поняття з формою навчальної роботи у ЗВО. Окремі вчені поєднують ці поняття і доводять, що лекція – це «форма організації і метод навчання» (Кайдалова, 2010). Нині спостерігаємо тенденцію зменшення ролі лекції у професійній підготовці. На користь цієї тези її автори наводять такі аргументи: сучасні інформаційні технології з використанням комп'ютерних систем витісняють діяльність викладача як лектора; доступність великої кількості джерел інформації дає можливість студентам самостійно здобувати знання, а тому інформаційна функція лекції втрачає актуальність. Однак огляд педагогічних публікацій, матеріалів науково-методичних конференцій із питань фармацевтичної освіти доводить, що для практичних спеціальностей, діяльність яких пов'язана з частими змінами нормативно-правової бази, лекція залишається основним джерелом інформації для здобувача; на думку вчених, це першочергово стосується вивчення базової дисципліни з циклу професійної підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності «Фармація» – «Організація та економіка фармації» (ОЕФ).

У лекційному матеріалі з ОЕФ практично на кожному занятті, а особливо з модуля «Організація фармацевтичного забезпечення населення та лікувально-профілактичних

закладів», наявні нові дані та факти, які не лише не опубліковані у підручниках чи навчальних посібниках, а й дуже часто вступили у дію за період від останньої лекції (Шолойко, 2015).

Для складання лекцій з ОЕФ лектор – на сучасному етапі становлення законодавчих основ діяльності галузі – займається пошуком достовірних даних та їх інтерпретацією, черпаючи їх з монографій, журнальних статей, матеріалів конференцій та, в першу чергу, чинної нормативно-правової бази. За таких умов побудови сучасного лекційного курсу ОЕФ дещо на другий план виходить підбір ілюстративного матеріалу, використання риторичних запитань, афоризмів, літературних, політичних, економічних і практичних прикладів. Однак і ця частина наповнення лекції, поряд із викладенням фактів, є надзвичайно важливою для мотивації навчально-творчої активності здобувача. Педагогічна майстерність лектора, яка полягає в розстановці акцентів, покликана сформувати у слухача значення тематики лекції для його майбутньої професійної діяльності та закріпити в нього чітке бачення необхідності навчання впродовж професійного життя. Водночас завданням лекцій з цієї дисципліни, що об'єднує етапи підготовки бакалавра і магістра, є прищеплення у майбутніх фахівців любові до пізнання, пошуку, обробки інформації на основі використання першоджерел та інформації різних ресурсів.

Кожну лекцію з ОЕФ необхідно побудувати так, щоб, окрім суто інформаційної, вона виконувала стимулювальну, виховну, розвивальну, орієнтувальну, роз'яснювальну, переконувальну функції, тобто, реалізовувала основні освітні цілі лекційного курсу. Таким чином, необхідність реформування системи фармацевтичної освіти України, її вдосконалення і підвищення рівня якості, зумовлена процесами глобалізації та потребами створення позитивних умов для індивідуального розвитку особистості, виокремлюється як найважливіша соціокультурна проблема для підвищення якості послуг у фармацевтичній галузі. За таких обставин лекції з дисципліни «Організація та економіка фармації», як і весь лекційний курс майбутніх провізорів, не втратять своєї актуальності, якщо, зберігаючи кращі традиції вітчизняної фармації, викладачі побудують їх відповідно загальноприйнятих світових стандартів якості, мотивуватимуть здобувачів вищої освіти бути готовими до постійних змін та сформуують у них стійку потребу навчання впродовж усього професійного життя (Шолойко, 2015).

Реалізуючи зазначений компонент освітньо-професійної програми, використовуємо традиційну класифікацію лекцій, що викристалізована в педагогіці вищої школи. Лекцію розглядаємо як стрункий систематичний і системний виклад певної наукової проблеми або її частки. Методично лекція має відповідати таким основним вимогам: бути на сучасному рівні розвитку науки, мати закінчений характер (висвітлення певної теми), бути внутрішньо переконливою (аргументація), викликати інтерес у студентів до науки, містити добре продумані ілюстративні приклади, спрямовувати здобувачів на самостійну роботу, бути доступною і зрозумілою (Алексюк, 1998; Караван, Саницька, Таман, 2012). Лектор має враховувати рівень підготовки здобувачів; від лекції до лекції треба підвищувати науковий рівень викладання і спостерігати, чи посилює вона для більшості майбутніх фармацевтів; від курсу до курсу інформативний обсяг має збільшуватися. У лекції мають бути враховані: перспективність науки; емоційне навантаження; кульмінаційні моменти; експеримент; наочність; використання дошки; кіно-, відео-, діафільми; особливості аудиторії. Виходячи з особливостей аудиторії та композиції лекції, викладач має моделювати свою поведінку.

У практиці вищої школи розповсюдженими є такі види лекцій.

Лекція-бесіда або діалог з аудиторією – найбільш проста форма активного залучення здобувачів до навчального процесу. Бесіда як метод навчання відома з часів Сократа; вона передбачає безпосередній контакт викладача з аудиторією. Її перевага полягає у тому, що вона дозволяє привернути увагу слухачів до найбільш важливих питань з теми, визначити зміст і темп викладу навчального матеріалу з урахуванням особливостей аудиторії. Участь слухачів в лекції можна забезпечити різними прийомами (Немченко, Голік, Лебідь, 2014).

Інший вид – *пропозиція до колективного дослідження («мозкова атака»)*. Викладач пропонує здобувачам спільно сформулювати те чи інше правило, закономірність процесу, явища; при цьому він звертається до досвіду і знань аудиторії. Уточнюючи і доповнюючи

відповіді, викладач підводить теоретичну базу під практичний колективний досвід, записує висновки на дошці; в такому випадку часу витрачається більше, але його можна зекономити, не зупиняючись на деталях. У процесі «мозкової атаки» відзначають велику активність здобувачів.

Лекція-дискусія – досить складний вид лекції. На відміну від попереднього прийому, в цій ситуації викладач не тільки використовує відповіді здобувачів на його питання, а й організовує вільний обмін думками в інтервалах між логічними розділами. Це поживляє освітній процес, активізує пізнавальну діяльність аудиторії, дозволяє викладачеві керувати колективною думкою, використовуючи її з метою переконання, долаючи негативні установки і помилкові думки окремих здобувачів. Звичайно, що ефект досягається лише за умови правильного добору питань для дискусії та вдалого, цілеспрямованого керівництва нею (Вітвицька, 2006).

Лекція з розбором конкретних ситуацій – один зі способів активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти. За формою така лекція є дискусією, однак для обговорення викладач ставить не питання, а наводить конкретну ситуацію (усно або у фрагменті фільму, відеозапису), яка й містить достатню інформацію для оцінки явища і його обговорення. Інколи обговорення мікроситуації використовують як своєрідну передумову до наступної частини лекції, коли необхідно зосередити увагу аудиторії на окремих проблемах, підготувати здобувачів до творчого сприймання матеріалу; ситуація, зазвичай, добирається досить гостра (конфліктна), але на її обговорення не повинно витрачатися багато часу чи допускати, щоб дискусія відхилилась від теми, адже основним змістом заняття є лекційний матеріал (Олійник, Спірідінова, 2020).

Прикладом лекції із застосуванням техніки зворотного зв'язку може бути програмоване навчання, де викладач має можливість отримати інформацію про реакцію аудиторії на поставлене питання за допомогою технічних засобів. Рекомендують також прийом постановки питань на початку лекції чи після кожного її розділу. Якщо відповідь є правильною, виклад продовжується, якщо ж ні – викладач ставить питання і підводить підсумки.

Лекцію-консультацію проводять із практичних тем або з тем з практичною спрямованістю. Лектор викладає основні моменти, а потім здобувачі задають питання. На це можна виділити 50% часу. В кінці лекції викладач підводить підсумки (наприклад, лекція про передовий досвід діяльності в галузі) (Вітвицька, 2006).

Досить поширеним нині є такий вид лекції як *проблемна лекція*, дидактичні особливості котрої розроблено в працях І. Лернера, О. Матюшкіна, М. Махмутова, М. Скаткіна, А. Фурмана та інших учених, зокрема, розкрито вимоги до навчальних проблем, етапи їх розв'язання, способи створення проблемних ситуацій, сутність понять «проблемне запитання», «проблемне завдання», «проблемна ситуація». На проблемній лекції включення мислення здобувачів здійснюється викладачем за допомогою створення проблемних ситуацій.

Суттєвими перевагами проблемної лекції визначено такі:

- лекція дає можливість реалізувати одну зі стрижневих ідей гуманної педагогіки (творча співпраця викладача зі здобувачами, спільна емоційна взаємодія);
- лекція активізує мисленнєву діяльність здобувачів (звісно, якщо вона кваліфіковано прочитана, уважно вислухана й зрозуміла) (Кузьмінський, 2005).

Кожна лекція є логічно завершеною ланкою єдиної замкненої системи – курсу лекцій. Академічна лекція будується на принципах системності, інформативності, наочності, зрозумілості (доступності). У її тексті мають бути чітко пов'язані між собою структурно-логічні дидактичні блоки. Проектується графічний текст, планується, де, коли, скільки і які схеми, рисунки, графіки, формули подаються як підтвердження вербальної інформації. Принцип наочності реалізується засобами візуалізації (ТЗН, роздатковий матеріал, схеми, планшети тощо). Лекція має читатися зрозумілою мовою, незнайомі слова й терміни роз'яснюються; не варто перенасичувати лекцію «наукоподібними» термінами і модними іноземними словами. Текст (лат. *texturn* – зіткане) лекції має бути логічним, простим і зрозумілим.

Академічні лекції також мають кілька видів. *Вступна лекція* є початковим етапом опрацювання нової дисципліни навчального плану. Завдання такої лекції полягає в тому, щоб розкрити структуру курсу, особливості його вивчення, місце нової навчальної дисципліни у системі професійної підготовки, її актуальність і важливість у майбутній професійній діяльності. Та головне у підході до лекції цього виду – зацікавити здобувачів змістом навчальної дисципліни, сформувавши у них інтерес до неї. Читання вступної лекції вимагає від викладача значного емоційного піднесення, натхнення, образності. Важливо захопити аудиторію не лише змістом навчального матеріалу, а й викликати інтерес до себе як до викладача, особистості.

Основне місце у науково-педагогічній діяльності викладача ЗВО займають *тематичні лекції* з курсу конкретної навчальної дисципліни як, щоденна, «буденна» робота викладача і здобувачів; Вона вимагає цілеспрямованості, систематичності та послідовності, логічної узгодженості між окремими темами (Вітвицька, 2006).

Опрацювання навчального курсу завершується *підсумковою (заключною) лекцією*. Її проводять переважно після завершення вивчення групи дисциплін спорідненого циклу, напередодні складання державних екзаменів, виходу на практику тощо. Головне завдання такої лекції полягає в тому, щоб дати можливість студентам усвідомити науковий, методологічний стрижень розвитку системи наук, взаємозв'язок між ними, окреслити перспективи подальшого становлення науки того чи того напрямку. Проведення таких лекцій доручають найбільш досвідченим, ерудованим викладачам. Нами в *табл. 1* запропоновано алгоритм визначення видів лекцій для тематичного плану з дисципліни «Менеджмент і маркетинг у фармації».

*Таблиця 1. Тематичний план лекцій з дисципліни
«Менеджмент і маркетинг у фармації»*

Частина 1. Менеджмент у фармації. Маркетинг як інтегративна функція менеджменту

№ з/п	Тема лекції	Вид лекції
Змістовий модуль 1. Менеджмент як наука та практика управління організацією		
1	Теоретичні основи менеджменту. Організація як об'єкт управління.	вступна, проблемна
2	Менеджмент та успішне управління.	поточна, лекція з елементами дискусії
3	Функції управління. Управління процесом прийняття рішень.	поточна, лекція з розбором конкретних ситуацій
4	Комунікативні процеси в управлінні.	узагальнювальна, лекція-дискусія
Змістовий модуль 2. Менеджмент і підприємництво. Управління трудовими ресурсами та персоналом організації		
5	Менеджмент і підприємництво.	вступна, лекція-інформація
6	Управління трудовими ресурсами та персоналом організації. Групова динаміка і керівництво. Управління конфліктами.	поточна, лекція з розбором конкретних ситуацій
7	Трудові відносини за ринкових умов.	поточна, лекція-дискусія
8	Оцінка ефективності діяльності організації та управління.	узагальнювальна, лекція-бесіда
Змістовий модуль 3. Основи маркетингу у фармації. Процес управління фармацевтичним маркетингом		
9	Основні положення маркетингу у фармації.	вступна, ознайомлювальна
10	Процес управління фармацевтичним маркетингом. Вивчення ринку лікарських засобів.	узагальнювальна, проблемна

Іншим важливим видом організації освітнього процесу в підготовці майбутніх фармацевтів є семінарські заняття, які забезпечують розвиток творчого професійного мислення, пізнавальної мотивації і професійного використання знань у навчальних умовах. Професійне використання знань – це вільне володіння мовою науки, тобто точне оперування термінами, поняттями, визначеннями. Семінари складаються з двох взаємопов'язаних ланок – самостійного вивчення здобувачем програмного матеріалу і обговорення на заняттях результатів пізнавальної діяльності. Вони вчать працювати самостійно, формують навички роботи з літературою, розвивають інтерес до предмету, вчать аргументувати відповідь, сприяють зв'язку теорії і практики.

Висновки. Отже, у процесі дослідження доведено, що кожен фаховий ЗВО, який видає дипломи про фармацевтичну освіту, зобов'язаний забезпечити виконання обраних освітніх цілей, а реалізації мети фармацевтичної освіти – підготовці не лише носія спеціалізованих знань, порадника лікаря і хворого, а й законосвідомого громадянина України – мають підпорядкуватися всі види освітньої діяльності шляхом удосконалення її змісту, методів, форм та засобів. Основним джерелом інформації для здобувача є лекція; це стосується вивчення базових дисциплін з циклу професійної підготовки здобувачів вищої фармацевтичної освіти – «Організація та економіка фармації», «Менеджмент і маркетинг у фармації». Водночас завданням лекцій із цих дисциплін, що об'єднують етапи підготовки бакалавра і магістра, є прищеплення у майбутніх фахівців любові до пізнання, пошуку, обробки матеріалів на основі використання першоджерел та інформації різних ресурсів.

ЛІТЕРАТУРА

- Алексюк, А. М. (1998). *Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія*. Київ: Либідь.
- Вітвицька, С. С. (2006). *Основи педагогіки вищої школи*. Київ: Центр навчальної літератури.
- Кайдалова, Л. Г. (2010). *Професійна підготовка майбутніх фахівців фармацевтичного профілю у вищих навчальних закладах*: монографія. Харків: НФаУ.
- Караван, Ю. В., Саницька, А. О., Ташак, М. С. (2012). Нетрадиційні форми лекцій у вищій школі. В кн. *Інноваційний потенціал української науки XXI сторіччя* (с. 11-19). Запоріжжя: ПГА.
- Кузьмінський, А. І. (2005). *Педагогіка вищої школи*. Київ: Знання.
- Немченко, С. Г., Голік, О. Б., Лебідь, О. В. (2014). *Педагогіка вищої школи*. Донецьк: ЛАНДОН-XXI.
- Олійник, Н. А., Спірідонова, Л. М. (2020). Нетрадиційні форми лекцій як засіб підвищення ефективності навчання студентів у вищих аграрних закладах освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 69, 3, 65-68.
- Про затвердження Концепції розвитку фармацевтичного сектора галузі охорони здоров'я України на 2011–2020 роки*: наказ МОЗ України від 13.09.2010 р. № 769. Взято з <http://www.apteka.ua/article/57908> (дата звернення: 20.11.2020).
- Черних, В. П. (2009). Розробка стандартів фармацевтичної діяльності. Фокус на допомогу пацієнтові: посібник Всесвітньої організації охорони здоров'я та Міжнародної фармацевтичної федерації (ред. 2006 р.). *Аптека*, 21 (692). Взято з <http://www.apteka.ua/article/8663> (дата звернення: 11.01.2016).
- Шолойко, Н. В. (2015). Роль лекції у навчальному процесі дисципліни «Організація та економіка фармації» у системі новітніх цілей вищої фармацевтичної освіти». *Медицина освіта*, 4, 64-67.

REFERENCES

- Aleksiuk, A. M. (1998). *Pedahohika vyshchoi osvity Ukrainy. Istoriia. Teoriia [Pedagogy of higher education of Ukraine. History. Theory]*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
- Chernykh, V. P. (2009). Rozrobka standartiv farmatsevychnoi diialnosti. Fokus na dopomohu patsientovi: posibnyk Vsesvitnoi orhanizatsii okhorony zdorovia ta Mizhnarodnoi farmatsevychnoi federatsii (red. 2006 r.) [Development of pharmaceutical activity standards. Focus on patient care: a guide from the World Health Organization and the International

- Pharmaceutical Federation (2006 ed.]. *Apteka [Pharmacy]*, 21 (692). Retrieved from <http://www.apteka.ua/article/8663> [in Ukrainian].
- Kaidalova, L. H. (2010). *Profesiina pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv farmatsevychnoho profilu u vyshchikh navchalnykh zakladakh [Professional training of future pharmaceutical specialists in higher educational institutions]: monohrafiia*. Kharkiv: NFaU [in Ukrainian].
- Karavan, Yu. V., Sanytska, A. O., & Tashak, M. S. (2012). Netradytsiini formy lektsii u vyshchii shkoli [Non-traditional forms of lectures in higher education]. In *Innovatsiinyi potentsial ukrainskoi nauky XXI storichchia [Innovative potential of Ukrainian science of the 21st century]* (pp. 11-19). Zaporizhzhia: PHA [in Ukrainian].
- Kuzminskyi, A. I. (2005). *Pedahohika vyshchoi shkoly [Pedagogy of high school]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
- Nemchenko, S. H., Holik, O. B., & Lebid, O. V. (2014). *Pedahohika vyshchoi shkoly [Pedagogy of high school]*. Donetsk: LANDON-XXI [in Ukrainian].
- Oliinyk, N. A., & Spiridonova, L. M. (2020). Netradytsiini formy lektsii yak zasib pidvyshchennia efektyvnosti navchannia studentiv u vyshchikh ahrarykh zakladakh osvty [Non-traditional forms of lectures as a means of increasing the effectiveness of student education in higher agricultural educational institutions]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh [Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools]*, 69, 3, 65-68 [in Ukrainian].
- Pro zatverdzhennia Kontseptsii rozvytku farmatsevychnoho sektora haluzi okhorony zdorovia Ukrainy na 2011–2020 roky [On the approval of the Concept of development of the pharmaceutical sector of the health care industry of Ukraine for 2011-2020]: nakaz MOZ Ukrainy vid 13.09.2010 r. № 769*. Retrieved from <http://www.apteka.ua/article/57908> [in Ukrainian].
- Sholoiko, N. V. (2015). Rol lektsii u navchalnomu protsesi dystsypliny «Orhanizatsiia ta ekonomika farmatsii» u systemi novitnikh tslei vyshchoi farmatsevychnoi osvity» [The role of the lecture in the educational process of the discipline "Organization and Economy of Pharmacy" in the system of the latest goals of higher pharmaceutical education"]. *Medychna osvita [Medical education]*, 4, 64-67 [in Ukrainian].
- Vitvytska, S. S. (2006). *Osnovy pedahohiky vyshchoi shkoly [Basics of higher school pedagogy]*. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury [in Ukrainian].

THE LECTURE AS A MEANS OF ENSURING THE QUALITY OF THE PROCESS OF ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL CULTURE FORMATION FUTURE MASTERS OF PHARMACY

Natalia Sholoyko,

candidate of pharmaceutical sciences, associate professor,
Associate Professor of the Department of Pharmacy Organization and Economics;
O. O. Bogomolets National Medical University;

Larisa Kopantseva,

senior lecture of the Department of Chemistry
Poltava State Medical University.

The article describes the lecture as a method of ensuring the quality of the process of forming the organizational and pedagogical culture of future masters of pharmacy in the process of professional training.

The lecture is considered as a neat systematic and systematic presentation of a certain scientific problem or its part; it was found out that methodically, the lecture should meet the main requirements: be at the modern level of scientific development, have a finished character

(elucidation of a certain topic), be internally convincing (argument), arouse interest in science in students, contain well-thought-out illustrative examples, direct independent work, be accessible and understandable.

An algorithm for determining the types of lectures for the thematic plan for the discipline «Management and Marketing in Pharmacy» is proposed. It was determined that there are several types of academic lectures: introductory lecture, thematic, from the course of a specific academic discipline, final (final) lecture; types of lectures widespread in the practice of higher pharmaceutical education – lecture-conversation or dialogue with the audience, proposal for collective research («brainstorming»), lecture-discussion, lecture with analysis of specific situations, lecture with the use of feedback techniques, lecture-consultation, problem lecture, etc.

Prospects for further research of the outlined problem are determined in the adaptation of ideas, provisions and technological methodological mechanisms of conducting lectures on the qualitative aspect of the formation of the organizational and management culture of future pharmacists in the process of professional training in domestic institutions of higher education that prepare future masters for the field of pharmacy.

Keywords: *professional training, lecture, future masters of pharmacy, organizational and managerial culture, «Management and marketing in pharmacy».*

Надійшла до редакції 30.05.2023 р.